

רמב"ם

הלכות אבל

הלכה	פרק א
א	מצות עשה להתאבל על הקרובים שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד שהוא יום המיתה ויום הקבורה אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה אף על פי שנאמר בתורה ויעש לאביו אבל שבעת ימים ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבילות ושבעת ימי המשתה.
ב	מאימתי יתחייב אדם באבל משיסתם הגולל אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור בהן ומפני טעם זה רחץ דוד וסך כשמת הילד טרם שיקבר.
ג	הרוגי מלכות שאין מניחין אותן להקבר מאימתי מתחילין להתאבל עליהן ולספור שבעה ושלישים משיתאשו לשאול למלך לקברן אע"פ שלא נתיאשו מלגנוב אותן.
ד	מי שטבע בנהר או מי שאכלתו חיה ראה משנתאשו לבקש מצאוהו איברים איברים אין מונין לו עד שימצא ראשו ורובו או יתיאשו מלבקש.
ה	מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת לקוברו ואינם יודעים מתי יקבר מעת שיחזרו פניהן מללוותו מתחילין למנות שבעה ושלישים ומתחילין להתאבל.
ו	הנפלים אין מתאבלין עליהן וכל שלא שהה שלישים יום באדם הרי זה נפל אפילו מת ביום שלישים אין מתאבלין עליו.
ז	ואם נודע בודאי שנולד לתשעה חדשים גמורים אפילו מת ביום שנולד מתאבלים עליו.
ח	בן תשעה חדשים שנולד מת ובן שמונה שמת אפילו לאחר שלישים ומי שיצא מחותך או מרוסס אף על פי שכלו לו חדשיו הרי זה נפל ואין מתאבלין עליהן ולא מתעסקין עמהם.
ט	כל הרוגי מלכות אע"פ שנהרגו בדין המלך והתורה נתנה לו רשות להרגן הרי אלו מתאבלין עליהן ואין מונעין מהן כל דבר וממונם למלך ונקברין בקברי אבותיהן אבל כל הרוגי בית דין אין מתאבלין עליהן אבל אוננין שאין אנינות אלא בלב ואין נקברין עם אבותיהן עד שיתאכל הבשר וממונם ליורשיהם.
י	כל הפורשין מדרכי צבור והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארן ואין נכללין בכלל ישראל בעשיית המצות ובכבוד המועדות ושיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות אלא הרי הן כבני חורין לעצמן [כשאר האומות] וכן האפיקורוסין [והמומרים] והמוסרין כל אלו אין מתאבלין עליהן אלא אחיהם ושאיר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמים שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה ועליהם הכתוב אומר הלא משנאיך ה' אשנא.
יא	המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו אבל עומדין עליו בשורה ואומרין עליו ברכת אבליים וכל דבר שהוא כבוד לחיים ואי זהו המאבד עצמו לדעת לא שעלה לגג ונפל ומת אלא האומר הריני עולה לראש הגג ראוהו שעלה מיד דרך כעס או שהיה מיצר ונפל ומת הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושך על גב סייפו הרי זה בחזקת כל המתים ומתעסקין עמו ואין מונעין ממנו דבר.
הלכה	פרק ב
א	אלו שאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה אמו ואביו בנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו ומדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה וכן האשה על בעלה ומתאבל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.
ב	אפילו הכהן שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו ולאחותו הנשואה אע"פ שהיא מאביו מתאבל הוא עליהן ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו הרי הוא מתאבל עליה דין תורה.
ג	בנו או אחיו הבא מן השפחה ומן הנכרית אינו מתאבל עליהן כלל וכן מי שנתגייר הוא ובניו או נשתחרר הוא ואמו אין מתאבלין זה על זה וכן אשתו ארוסה אינו מתאבל עליה ולא אונן וכן היא לא אוננת ולא מתאבלת עליו.

רמב"ם

- ד** כל קרובים שהוא חייב להתאבל עליהן הרי זה מתאבל עמהם בפניהם מדברי סופרים כיצד הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו חייב לקרוע בפני בנו ולנהוג אבילות בפניו אבל שלא בפניו אינו חייב וכן בשאר הקרובים.
- ה** אשתו הנשואה אף על פי שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרובים אלא על אביה ועל אמה משום כבוד אשתו ונהג אבילות עליה בפניה כיצד מי שמת חמיו או חמותו כופה מטתו ונוהג אבילות עם אשתו בפניה אבל לא שלא בפניה וכן האשה שמת חמיה או חמותה נוהגת אבילות בפניו אבל שאר קרובים כגון שמת אחי אשתו או בנה והאשה שמת אחי בעלה או בנו אין מתאבלין זה על זה וכן יראה לי שאם מתה אשת קרובו או בעל קרובתו כגון שמתה אשת בנו או בעל בתו אינו חייב להתאבל עליהן וכן כל כיוצא בזה.
- ו** כמה חמורה מצות אבילות שהרי נדחת לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתעסק עמהן ויתאבל עליהן שנאמר כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו וגו' לה יטמא מצות עשה שאם לא רצה להטמא מטמאין אותו על כרחו בד"א בזכרים שהוזהרו על הטומאה אבל הכהנות הואיל ואינן מוזהרות על הטומאה כן אינן מצוות להתטמא לקרובים אלא אם רצו מתטמאות ואם לאו לא מתטמאות.
- ז** אשתו של כהן מתטמא לה על כרחו ואינו מטמא לה אלא מדברי סופרים עשאוה כמת מצוה כיון שאין לה יורש אלא הוא לא תמצא מי שיתעסק בה ואינו מטמא אלא לנשואה בלבד אבל הארוסה אינו מטמא לה.
- ח** וכן כל אותן שאמרו שאין מתאבלין עליהן כגון הרוגי בית דין ושפרשו מדרכי צבור והנפלים והמאבד עצמו לדעת אין הכהן מטמא להן ועד מתי מצווה להתטמא לקרוביו עד שיסתם הגולל אבל מאחר שנסתם הגולל הרי הן כשאר כל המתים שאם נטמא בהן לוקה.
- ט** אשתו הפסולה אינו מטמא לה לפיכך מי ששמעה שמועה שמת בעלה ונשאת ובא בעלה שניהן אין מטמאין לה שהרי היא פסולה לשניהן אבל מטמא הוא לאמו אף על פי שהיא חללה וכן מטמא לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו אע"פשהן פסולין אפילו היו ממזרים מטמא להן.
- י** אחותו הנשואה אינו מטמא לה אע"פ שהיא נשואה לכהן שנאמר הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש הבתולה פרט לאנוסה ומפותה יכול שאני מוציא את הבוגרת ומוכת עץ תלמוד לומר אשר לא היתה לאיש מי שהייתה בידי איש אשר לא היתה לאיש פרט לארוסה שאינו מטמא לה אף על פי שהיא ארוסה לכהן.
- יא** נתגרשה אחותו מן האירוסין מטמא לה שנאמר הקרובה אליו להביא את המגורשת מן האירוסין.
- יב** אחיו ואחותו מאמו אינו מטמא להן שנאמר ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו מה בנו הראוי לירושתו אף אחיו ואחותו הראויים לירושתו.
- יג** הספקות אינו מטמא להן שנאמר לה יטמא מיטמא הוא על הודאי ואינו מיטמא על הספק לפיכך הוולדות שנתערבו והבן שהוא ספק בן שבעה לאחרון או בן תשעה לראשון וכן כל כיוצא בהן אינו מיטמא להן מספק וכן כל המתגרשת ספק גירושין או בגט פסול אינו מטמא לה.
- יד** אין הכהן מטמא לאבר מן החי מאביו ולא לעצם מעצמות אביו וכן המלקט עצמות אביו אינו מטמא להן אף על פי שהשדרה קיימת.
- טו** נקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו שנאמר לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר וכן שאר הקרובים הטומאה לקרובים דחוויה היא ולא הותרה לכל לפיכך אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמתטמא לקרוביו שנאמר לה יטמא אינו מטמא לאחרים עמה שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבי אלקט עצמות פלוני או אגע בקבר פלוני לפיכך כהן שמת לו מת צריך להזהר ולקוברו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס לבית הקברות ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבור מתו.

הלכה פרק ג

- א** כל כהן שנטמא למת חוץ מששה מתים המפורשים בתורה או אשתו בעדים והתראה הרי זה לוקה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו ואחד הנוגע במת או המאהיל או הנושא ואחד המת ואחד שאר הטומאות הפורשות מן המת שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו וכבר פירשנו בהלכות טומאת מת כל דברים המטמאין מן המת מן התורה או מדבריהם.
- ב** וכן אם נגע הכהן בקבר לוקה אבל נוגע הוא בבגדים שנגעו במת אע"פ שמיטמא בהן טומאת שבעה.

רמב"ם

ג וכן אם נכנס לאהל טמא שנכנסה לו הטומאה לוקה אע"פ שעצמה של טומאה בבית אחר וכבר ביארנו כל האהלים שתכנס להן הטומאה או שתצא מהן ודין הסככות והפרעות וכל הדברים המביאין את הטומאה והחוצצין בפני הטומאה ואין זה מהן דין תורה ואי זה מהן מדבריהן הכל בהלכות טומאת מת ושם ביארנו שאין עכו"ם מטמאין באהל ולפיכך קברותיהם טהורים ומותר לכהן ליכנס לשם ולדרוך על קברותיהם ואינו אסור אלא שיגע בטומאה או שישאנה כמו שביארנו שם.

ד כהן שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ואחר שידע התרו בו אם קפץ ויצא פטור ואם ישב שם כדי השתחויה כמו שביארנו בענין טומאת מקדש הרי זה לוקה נכנס ויצא וחזר ונכנס ויצא אם התרו בו על כל פעם ופעם לוקה על כל כניסה וכניסה וכן אם נגע במת והתרו בו ופירש וחזר ונגע והתרו בו אפילו מאה פעמים לוקה על כל אחת ואחת היה נוגע ולא פירש או שהיה עומד בבית הקברות ונגע במתים אחרים אף על פי שהתרו בו כמה פעמים אינו לוקה אלא אחת שהרי מחולל ועומד כל זמן שלא פירש.

ה המטמא את הכהן אם היו שניהם מזידין הרי הכהן לוקה וזה שטמאו עובר על ולפני עור לא תתן מכשול היה הכהן שוגג וזה שטמאו מזיד הרי זה שטמאו לוקה.

ו כהן גדול אינו מטמא לקרובים שנאמר לאביו ולאמו לא יטמא וכן אינו נכנס עם המת באהל אפילו קרוביו שנאמר ועל כל נפשות מת לא יבא הא למדת שהוא חייב בלא יבא וחייב בלא יטמא כיצד נגע או נשא לוקה אחת נכנס לאהל וישב שם עד שמת עליו המת או שנכנס לשידה תיבה ומגדל ובא חבריו ופרע עליו גג השידה שהרי טומאה וביאה באין כאחד הרי זה לוקה שתיים משום לא יבא ומשום לא יטמא.

ז נטמא מקודם ואחר כך נכנס לאהל אם התרו בו לוקה אף על הביאה.

ח כהן שפגע במת מצוה בדרך הרי זה מטמא לו אפילו כהן גדול חייב להטמא לו ולקוברו ואיזהו מת מצוה אחד מישראל שהיה מושלך בדרך ואין לו קוברין דבר זה הלכה מפי הקבלה במה דברים אמורים כשהיה הכהן לבדו ואין עמו אחר ואפילו קרא שם בדרך ואין לו עונה אבל אם כשיקרא אחרים עונים אותו אין זה מת מצוה אלא יקרא לאחרים ויבואו ויעסקו בו.

ט היו כהן ונזיר מהלכין בדרך ופגעו במת מצוה יתעסק בו הנזיר לפי שאין קדושתו עולם ואל יטמא בו הכהן אע"פ שהוא כהן הדיוט היה כהן גדול וכהן הדיוט יטמא ההדיוט וכל הקודם את חבריו במעלה מתאחר בטומאה וסגן עם משוח מלחמה שפגעו במת מצוה יטמא משוח מלחמה ואל יטמא הסגן.

י נשיא שמת הכל מטמאין לו אפילו כהנים עשאוהו כמת מצוה לכל מפני שהכל חייבין בכבודו וכן הכל אוונגין עליו.

יא בנות אהרן לא הוזהרו על טומאת מת שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן ולא בנות אהרן וכן החללים מותרין להטמא שנאמר בני אהרן עד שיהיו בכיהונם.

יב כהן קטן הרי הגדולים מוזהרים שלא יטמאוהו ואם בא להטמא מעצמו אין בית דין מצווין עליו להפרישו אבל אביו צריך לחנכו בקדושה.

יג מת תופש ארבע אמות שלו לטומאה וכל כהן שנכנס לתוך ארבע אמות מכין אותו מכת מרדות וכן אם נכנסו לבית הפרס או יצא חוצה לארץ או שנטמא בדם תבוסה או בגולל ובדופק וכיוצא בהן מכין אותו מכת מרדות מפני שהן אבות של דבריהם כמו שביארנו בהלכות טומאת מת אבל אם נכנס לבית הקברות לוקה מן התורה.

יד מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר מצוה בזמן שאין שם דרך אלא היא כגון שהלך לישא אשה או ללמוד תורה אף על פי שיש שם מי שילמדנו בארץ ישראל לא מן הכל אדם זוכה ללמוד וכן מיטמא בטומאה מדבריהם לכבוד הבריות כיצד אבל שהלך בבית הפרס הכל הולכין אחריו שם לנחמו וכן מדלגין על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ואפילו מלכי עכו"ם כדי להבחין בינם לבין מלכי ישראל כשיחזור כבודן למקומן וכן כל כיוצא בזה וכן מיטמא בטומאה של דבריהם לדון עם העכו"ם ולערער עמהן מפני שהוא מציל מידם וכן כל כיוצא בזה.

הלכה פרק ד

רמב"ם

א מנהג ישראל במתים ובקבורה כך הוא מאמץ עיניו של מת ואם נפתח פיו קושרין את לחייו ופוקקין את נקביו אחר שמדיחין אותו וסכין אותו במיני בשמים וגוזזין שעריו ומלבישין אותו תכריכין תפורין בחוט של פשתן לבנים ולא יהיו דמיהן יקרים ונהגו חכמים בסודר שוה זוז שלא לבייש את מי שאין לו ומכסין פני המת שלא לבייש את העניים שפניהם מושחרין ברעב.

ב ואסור לקבור בתכריכין של משי ובגדים המוזהבין הרקומין אפילו לנשיא שבישראל שזהו גסות הרוח והשחתה ומעשה עכו"ם וסובלין את המת על הכתף עד בית הקברות.

ג ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל שמא תפסק רצועה מסנדלו של אחד מהן ונמצא מתעכב מן המצוה.

ד וחופרין בעפר מערות ועושין כוך בצד המערה וקוברין אותו בו ופניו למעלה ומחזירין העפר והאבנים עליו ויש להן לקבור בארון של עץ והמלוין אותו אומרין לו לך בשלום שנאמר ואתה תבוא אל אבותיך בשלום ומציינין את כל בית הקברות ובונים נפש על הקבר והצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

ה הגוסס הרי הוא כחי לכל דבר אין קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר על טבורו שלא יתפח ולא סכין אותו ולא מדיחין אותו ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח עד שעה שימות והנוגע בו הרי זה שופך דמים למה זה דומה לגר שמטפטף כיון שיגע בו אדם יכבה וכל המאמץ עיניו עם יציאת נפש הרי זה שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף וכן אין קורעין עליו ולא חולצין כתף ולא מספידין ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית עד שימות.

ו מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ובין כך ובין כך אינו מיסב ואוכל ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומתפילין ומכל מצות האמורות בתורה בשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מתשמיש המטה נקבר המת הרי זה מותר לאכול בשר ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמיעו אבל לא לרוות.

ז אין משהין את המת אלא מדחין מטתו מיד וכל המדחה מטתו הרי זה משובח ועל אביו ועל אמו הרי זה מגונה.

ח היה ערב שבת או ערב יום טוב או שהיו גשמים מזלפין על המטה מותר שלא מיהר אלא לכבוד אביו ואמו וכל המלין את מתו עובר בלא תעשה א"כ הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו.

ט האבל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפילין ולאכול משלו וחייב לישב על מטה כפויה ובשאר ימי האבל מותר לו לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או קרקע ומניח תפילין ומנין שהוא אסור ביום ראשון להניח תפילין שהרי נאמר ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל שכל העם אסורין ונאמר לו ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון ואסורין לאכול משל עצמן.

הלכה פרק ה

א אלו דברים שהאבל אסור בהן ביום ראשון מן התורה ובשאר ימים מדבריהם: אסור לספר ולכבס ולרחוץ ולסוך ולשמש מטתו ולנעול את הסנדל ולעשות מלאכה ולקרות בדברי תורה ולזקוף את המטה ולפרוע את ראשו ולשאול שלום הכל אחד עשר דבר.

ב ומנין שהאבל אסור בתספורת שהרי הזהיר בני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל שכל המתאבל אסור לספר שעריו אלא מגדל פרע וכשם שאסור לגלח שער ראשו כך אסור לגלח שער זקנו וכל שער שיש בו אחד המגלח ואחד המתגלח היה מגלח ושמע שמת אביו משלים תגלחת שעריו אחד המגלח ואחד המתגלח וכן אסור לגלח שפה וליטול צפרניו בכלי אבל בשיניו או שנוטל צפורן בצפורן מותר.

ג ומנין שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ גופו ולסוך שנאמר התאבלי נא ולבשי בגדי אבל ואל תסוכי שמן ורחיצה בכלל סיכה שהרחיצה קודמת לסיכה שנאמר ורחת וסכת וכשם שאבל אסור בכיבוס בגדים כך אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין.

ד אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם להעביר את הזוהמא מותר וכן אסור ברחיצת מקצת גופו בחמין אבל בצונן רוחץ פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו.

רמב"ם

- ה** מנין לאבל שאסור בתשמיש המטה שנאמר וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה מכלל שהיה אסור מקודם וכן לא ישא האבל אשה ולא תנשא אשה אע"פ שאין משמשין מטתן ומותר להתיחד עם אשתו ואף על פי שהוא אסור בתשמיש המטה.
- ו** מנין שהאבל אסור בנעילת הסנדל שהרי נאמר ליחזקאל ונעליך תשים ברגליך מכלל שכל העם אסורין היה בא בדרך נועל והולך וכשיכנס במדינה חולץ מנעליו.
- ז** רמז לאבל שאסור בעשיית מלאכה זה שנאמר והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה כך הוא אסור לישא וליתן בסחורה ולילך ממדינה למדינה בסחורה.
- ח** כל שלשה ימים הראשונים אסור בעשיית מלאכה אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה מכאן ואילך אם היה עני עושה בצנעה בתוך ביתו והאשה טוה בפלך בתוך ביתה.
- ט** שני אחים או שני שותפין שהיו בחנות אחת ואירע אבל לאחד מהן נועלין את החנות כל שבעה.
- י** אפילו דברים שמותר לעשותן בחולו של מועד אסור לאבל לעשותן בידו בימי אבלו אבל אחרים עושים לו כיצד היו זיתיו להפוך וכדיו לגוף ופשתנו לעלות מן המשרה וצמרו מן היורה שוכר אחרים לעשות לו כדי שלא יאבדו ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים.
- יא** האריסין והחכירין שלו והקבלנין הרי אלו יעשו כדרךן אבל החמרים והגמלים בבהמות שלו והספנים בספינה שלו הרי אלו לא יעשו ואם היו מוחכרים או מושכרים מקודם לזמן קצוב הרי אלו יעשו.
- יב** שכיר יום אפילו בעיר אחרת לא יעשה לו.
- יג** האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות לא יעשה היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשו בבית אחר עושין.
- יד** היה לו דין עם אדם אינו תובעו כל שבעת ימי האבילות ואם היה דבר אבד עושה שליח כזה הורו הגאונים.
- טו** מנין שהאבל אסור בדברי תורה שהרי נאמר ליחזקאל האנק דום.
- טז** אסור לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ואם היו רבים צריכין לו מותר ובלבד שלא יעמיד תורגמן אלא ילחוש לאחר בצדו וזה שבצדו אומר לתורגמן והתורגמן משמיע לרבים.
- יז** ומנין שאין האבל יושב על המטה שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו וישכב ארצה.
- יח** וחייב לכפות המטה כל שבעה ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל המטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה אפילו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עיירות חייב לכפות את כולן ואפילו חמשה אחים ומת אחד מהן כולן כופין את מטותיהן המטה המיוחדת לכלים או למעות אינו צריך לכפותה דרגש אינו צריך לכפותו אלא מתיר את קרביטיו והוא נופל מאליו מטה שנקליטיה יוצאין ממנה שהרי אי אפשר להפכה זוקפה ודיו הפך כל מטותיו והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים או על גבי כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי המטה הכפויה.
- יט** מנין לאבל שאסור בפריעת הראש שהרי נאמר ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל ששאר האבלים חייבין בעטיפת הראש והסודר שמכסה בו ראשו עוטה ממקצתו מעט על פיו שנאמר ועל שפם יעטה ואונקלוס תרגם כאבלא יתעטף.
- כ** ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום שנאמר האנק דום כל שלשה ימים הראשונים מי שנתן לו שלום אין מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל ומשלשה ועד שבעה מי ששאל בשלומו מחזיר לו שלום ומשבעה ועד שלשים שואל בשלום אחרים אבל אחרים אין שואלין בשלומו עד לאחר שלשים ועל אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו עד לאחר שנים עשר חדש אם בשאלת שלום נאסר באבל קל וחומר שהוא אסור להרבות דברים ולשחוק שנאמר דום ולא יאחזו תינוק בידו שלא יביאנו לידי שחוק ולא יכנס למקום שמחה כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

רמב"ם

- א** מדברי סופרים שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבילות כל שלשים יום ומנין סמכו חכמים לשלשים יום שנאמר ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים מכלל שהאבל מצטער כל שלשים יום.
- ב** ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום:
אסור בתספורת ובגיהוץ ובנשואין ובשמחת מרעות ולילך בסחורה ממדינה למדינה הכל חמשה דברים.
- ג** בתספורת כיצד כשם שאסור לספר כל שער גופו או לגלח שפמו או לקוץ צפרניו בכלי כל שבעה כך אסור כל שלשים יום בד"א באיש אבל באשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה והאיש עד שלשים יום ועל אביו ועל אמו חייב לגדל שער עד שישלח פרע או עד שיגער בו חבריו.
- ד** וכן אסור ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצין כל שלשים יום אחד האיש ואחד האשה היו צבועין ומגוהצין מותרין וכן אם לא היו חדשים אע"פ שהן לבנים ומגוהצין מותרין וכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ ולאחר שלשים יום מותר בגיהוץ אפילו על אביו ועל אמו.
- ה** בנישואין כיצד אסור לישא אשה כל שלשים יום ומותר לארשה אפילו ביום המיתה ומי שמתה אשתו אם כבר קיים מצות פריה ורביה ויש לו מי שישמשנו ואין לו בנים קטנים הרי זה אסור לישא אשה אחרת עד שיעברו עליו שלשה רגלים אבל מי שלא קיים מצות פריה ורביה או שקיים ויש לו בנים קטנים או שאין לו מי שישמשנו הרי זה מותר לארשה ולכנוס מיד ואסור לו לבא עליה עד שלשים יום וכן האשה שהיתה אבלה לא תבעל עד שלשים יום.
- ו** שמחת מרעות שהיה חייב לפרוע אותה מיד מותר לעשותה מיד לאחר שבעה אבל אם אינו חייב לפרעה אסור להכנס לה עד שלשים יום.
- ז** במה דברים אמורים בשאר כל מתים אבל על אביו ועל אמו בין כך ובין כך לא יכנס לשמחת מרעות עד שנים עשר חדש.
- ח** על כל המתים כולן מותר לילך בסחורה לאחר שלשים על אביו ועל אמו עד שיגער בו חבריו ויאמרו לו לך עמנו.
- ט** על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט על אביו ועל אמו ממעט בעסקו.
- י** ההולך ממקום למקום אם יכול למעט בעסקו ימעט ואם לאו יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהן חיי נפש.
- יא** מי שהיה בעלה צלוב בעיר או אשתו צלובה או אביו ואמו אסור לו לשכון באותה העיר עד שיכלה הבשר ואם היתה עיר גדולה כאנטוכיא יש לו לשכון בצד האחר שאינן צלובין בו.
- יב** יום שביעי מקצתו ככולו והוא עולה לכאן ולכאן ולפיכך מותר לכבס ולרחוץ ולעשות שאר הדברים ביום שביעי וכן יום שלשים מקצתו ככולו ומותר לספר ולגהץ ביום שלשים.
- יג** מי שתכפוהו אביו והכביד שערו מיקל בתער לא במספרים ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ולא בחול ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא בחמין וכן מי שתכפוהו אבוליו ובא ממדינת הים ומבית השביה או שיצא מבית האסורים או שהיה מנודה והותר או שהיה מודר ונשאל על נדרו והותר וכל היוצא מטומאה לטהרה הרי אלו מגלחין בימי אבלם הואיל ותכפם אבל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

הלכה פרק ז

- א** מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה אפילו יום שלשים עצמו הרי זו שמועה קרובה וחייב לנהוג שבעה ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה וקורע ומונה שלשים לאיסור התספורת עם שאר הדברים כללו של דבר יום שמועתו הקרובה כיום הקבורה:
אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים יום הרי זו שמועה רחוקה ואינה נוהגת אלא יום אחד ואינו קורע וכאילו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים ומקצת היום ככולו.
- ב** כיצד מקצת היום ככולו כיון שנהג אבילות שעה אחת כאילו נהג כל היום כולו ומותר לנעול ולרחוץ ולסוך ולגלח בשאר היום וכן הוא מותר בכל הדברים.

רמב"ם

- ג** מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום שבת ולאחר שבת או אחר הרגל נעשית רחוקה עולה לו ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת אלא יום אחד בלבד ומקצת היום ככולו כמו שביארנו.
- ד** מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשרה פרסאות שאפשר שיבא ביום אחד אפילו בא ביום השביעי אם מצא מנחמים אצל גדול הבית אף על פי שננערו לעמוד הואיל ומצא מנחמים עולה לו ומונה עמהן תשלום שלשים יום ואם לא מצא מנחמים מונה לעצמו וכן אם היה במקום רחוק אפילו בא ביום שני מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא.
- ה** אבל בשלשה ימים הראשונים אינו הולך אפילו לבית אבל אחר מכאן ואילך הולך ואינו יושב במקום המנחמין אלא במקום המתנחמין ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה שניה יוצא ואינו יושב במקומו שלישית יושב במקומו ואינו מדבר כדרכו רביעית הרי הוא ככל אדם.
- ו** כהן גדול חייב בכל דברי אבילות אלא שאסור לו לקרוע בגדיו למעלה ולגדל פרע ולצאת אחר המטה וכל העם באין לנחמו לביתו וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל ואומרין לו כשמנחמין אותו אנו כפרתך והוא אומר להם תתברכו מן השמים ואם רצה לנחם אחרים הממונה ממצעו בתוך העם ואומר להם תנוחמו.
- ז** וכן המלך חייב בכל דברי אבילות אלא שאינו יוצא מפתח פלטרין שלו אחר מתו ואין צריך לומר אחר מתים אחרים ואינו מנחם אבילים ולא יצא דוד אחר אבנר אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.
- ח** אין אדם נכנס למלך לנחמו אלא עבדיו ומי שנתן לו רשות להכנס ואין להן רשות לדבר לו דברי תנחומין אלא כפי מה שירשה אותם וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש.
- הלכה פרק ח**
- א** אבל חייב לקרוע על מתו שנאמר ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אחר חייב לפרום ואין קריעה אלא מעומד שנאמר ויקם המלך ויקרע את בגדיו ומהיכן קורע מלפניו והקורע מאחריו או מן הצדדין או מלמטה לא יצא ידי חובת קריעה אלא כהן גדול שהוא פורם מלמטה.
- ב** כמה שיעור הקרע טפח ואין צריך להבדיל שפת הבגד ומותר לו לקרוע בכלי ויש לו לקרוע בפנים שלא בפני אדם לפיכך יש לו להכניס ידו בפנים וקורע בצנעה ואינו חייב לקרוע אלא בגד העליון בלבד.
- ג** כל שבעת ימי אבילות הקרע לפנים ואם בא להחליף מחליף ואינו קורע קרע אחר שכל קרע שאינו בשעת חימום אינו קרע בד"א בשאר המתים חוץ מאביו ואמו אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו ומבדיל שפת הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו מבחוץ בפני כל העם וקורע כל הבגדים שעליו ובגד הזיעה הדבוק לבשרו אינו מעכב ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע כל שבעה וכן על אביו ועל אמו חולץ כתיפו ומוציא זרועו מן החלוק עד שיתגלה כתיפו וזרועו והולך כך לפני המטה ואחר שיקבר אביו ואמו אינו חייב לחלוק.
- ד** קורעין לקטן מפני עגמת נפש וחולה שמת לו מת אין מקרעין לו ולא מודיעין לו שלא תטרף עליו דעתו ומשתקין את הנשים מפניו.
- ה** וקורע אדם על חמיו ועל חמותו מפני כבוד אשתו וכן האשה קורעת על חמיה ועל חמותה מפני כבוד בעלה.
- ו** מי שאין לו חלוק לקרוע ונזדמן לו חלוק בתוך שבעה קורע לאחר שבעה אינו קורע ועל אביו ועל אמו אפילו לאחר שבעה קורע כל שלשים יום וכל היוצא בבגד קרוע לפני מתים כלומר שהוא קרע עתה עליהן הרי זה גונב דעת הבריות וזלזל בכבוד החיים והמתים.
- ז** האומר לחבירו השאילני חלוקך ואבקר את אבי שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורע ומאחה ומחזיר לו את חלוקו ונותן לו דמי קרעו ואם לא הודיעו שהוא מבקר לו חולה הרי זה לא יגע בו.
- ח** מי שהיה לו חולה בתוך ביתו ונתעלף וסבור שמת וקרא ואח"כ מת אם בתוך כדי דבור אינו חוזר וקורע ואם לאחר כדי דבור מת חוזר וקורע קרע אחר וכן מי שאמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא שמת בנו אמרו לו מת לו מת וכסבור שאביו וקרע ואח"כ נמצא בנו אם תוך כדי דבור נודע לו אמיתת הדבר יצא ידי קריעה ואם לאחר כדי דבור לא יצא וחייב לקרוע קרע אחר.

רמב"ם

- ט** מי שמתו לו מתים הרבה כאחד קורע קרע אחד לכולם היה בכללן אביו או אמו קורע על כולן קרע אחד ועל אביו ועל אמו קרע אחר.
- י** מי שמת לו מת וקרע עליו ואחר כך מת לו מת אחר אם בתוך שבעה קורע קרע אחר ואם לאחר שבעה מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא מת לו מת שלישי אחר שבעה של שני מוסיף כל שהוא וכן מוסיף והולך עד טבורו הגיע לטבורו מרחיק שלש אצבעות וקורע נתמלא מלפניו מחזירו לאחוריו נתמלא מלמעלה הופכו למטה אמרו לו מת אביו וקרע ואחר שבעה מת בנו והוסיף מתאחה התחתון ולא העליון כמו שיתבאר אמרו לו מת בנו וקרע ואחר שבעה מת אביו אינו מוסיף אלא קורע קרע אחר שאין אביו ואמו בתוספת.
- הלכה פרק ט**
- א** כל הקרעים שקורע אדם על שאר קרוביו שולל הקרע לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים על אביו ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו מאחה לעולם והאשה קורעת ושוללת מיד אפילו על אביה ועל אמה מפני הצניעות.
- ב** כדרך שקורע אדם על אביו ועל אמו כך חייב לקרוע על רבו שלמדו תורה ועל הנשיא ועל אב בית דין ועל רוב הצבור שנהרג ועל ברכת השם ועל ספר תורה שנשרף ועל ערי יהודה ועל ירושלים ועל המקדש.
- ג** כל אלו הקרעים קורע עד שמגלה את לבו ואינו מאחה לעולם ואף על פי שאין מתאחין מותר לשוללן למללן וללקטן ולעשותם כמין סולמות ולא אסרו אלא באיחוי אלכסנדרי בלבד וכל הקורע מתוך השלל או המלל או הלקוט לא עשה כלום אבל קורע מתוך האיחוי האלכסנדרי בלבד אפילו הפך הכלי ונעשה שפתו למטה לא יאחה.
- ד** וכשם שהמוכר אסור לאחותו כך הלוקח לפיכך המוכר צריך להודיע ללוקח שקרע זה אינו מתאחה.
- ה** ומנין שקורע על רבו כדרך שקורע על אביו שנאמר והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים מכאן שחייב להבדיל השפה.
- ו** ומנין שקורעין על הנשיא ועל אב בית דין ועל שמועה שבאה שנהרג רוב צבור שנאמר ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר אתו ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב על שאול זה נשיא ועל יהונתן בנו זה אב"ד ועל עם ה' ועל בית ישראל כי נפלו בחרב זו שמועה רעה.
- ז** ומנין שקורעין על ברכת השם שנאמר ויבא אליקים בן חלקיהו אשר על הבית ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים אחד השומע ואחד השומע מפי שומע חייבין לקרוע.
- ח** והעדים אין חייבין לקרוע כשיעידו בבית דין שכבר קרעו בשעה ששמעו.
- ט** ומנין שקורעין על ספר תורה שנשרף שנאמר ויהי כקרא יהודי שלש דלתות וארבעה וגו' עד תם כל המגילה על האש אשר על האח ולא פחדו ולא קרעו את בגדיהם המלך וכל עבדיו מכלל שחייבין לקרוע ואין חייבין לקרוע אלא על ספר תורה שנשרף בזרוע כמעשה שהיה וחייב לקרוע שתי קריעות אחת על הגויל ואחת על הכתב שנאמר אחרי שרוף המלך את המגילה ואת הדברים.
- י** ומנין שקורעין על ערי יהודה ועל ירושלים ועל המקדש שחרבו שנאמר ויבואו אנשים משכם ומשילה ומשומרון שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים.
- יא** כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו אע"פ שאינו קרובו חייב לקרוע וכן אדם כשר שמת הכל חייבין לקרוע עליו אף על פי שאינו חכם וקורעין טפח כשאר האבלים אבל חכם שמת הכל קרוביו והכל קורעין עליו עד שמגלין את לבם וחולצין מימין ובית מדרשו של אותו חכם בטל כל שבעה וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח אע"פ שהן שוין ואין אחד מהם מלמד את חבירו.
- יב** כל הקורעים על החכם שמת כיון שהחזירו פניהן מאחורי המטה שוללין ויראה לי שהקורע על החכם מאחה למחר שאפילו רבו שמת אין מתאבל עליו אלא יום אחד בלבד או יום מיתה או יום שמועה וכן יראה לי שהקורע על הנשיא וכיוצא בו שולל למחר אף על פי שאינו מאחה עליהם לעולם.
- יג** חכם שבאה שמועתו שמת אין קורעין עליו אלא בשעת הספדו וזהו כבודו ושולל בו ביום ומאחה למחר.

רמב"ם

- יד** אב בית דין שמת הכל קורעין עליו וחולצין משמאל וכל בתי מדרשות שבעירו בטלין ובני בית הכנסת נכנסין לבית הכנסת ומשנין את מקומן היושבין בדרום ישבו בצפון והיושבים בצפון ישבו בדרום.
- טו** נשיא שמת הכל קורעין עליו וחולצין שתי הידים מכאן ומכאן ובכל בתי מדרשות בטלים ובני בית הכנסת נכנסין בשבת לבית הכנסת וקוראין שבעה ולא יטיילו בשוק אלא יושבין משפחות משפחות דוים כל היום.
- הלכה פרק י**
- א** השבת עולה למנין אבילות ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה כגון עטיפת הראש ותשמיש המטה ורחיצה בחמין אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהן אבילות אלא לובש מנעליו וזוקף את המטה ונותן שלום לכל אדם ואם יש לו בגד מחליף ולא ילבש בגד קרוע בשבת אפילו על אביו ועל אמו ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחריו.
- ב** מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה ואעפ"כ לא ישב עליה עד שתחשך ואע"פ שלא נשתייר לו אלא יום אחד חוזר וכופה אותן במוצאי שבת.
- ג** הרגלים וכן ראש השנה ויוה"כ אין דבר מדברי אבילות נוהג בהן וכל הקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל או קודם ראש השנה ויום הכפורים בטלה ממנו גזירת שבעה נמצא מונה לאחר ראש השנה ויוה"כ שלשה ועשרים יום ולאחר הפסח ששה עשר יום שהרי בטלה גזירת שבעה ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר וכן אם קבר קודם עצרת מונה אחריה ששה עשר יום אע"פ שהוא יום אחד הרי היא רגל ועולה לשבעה ימים.
- ד** קבר את מתו קודם חג הסוכות מונה אחר החג תשעה ימים בלבד שהרי שמיני עצרת רגל בפני עצמו ונמצא יום טוב הראשון מפסיק שבעה ושבעת ימי החג ושמיני של חג רגל אחד הרי אחד ועשרים יום.
- ה** הקובר את מתו שבעת ימים קודם רגל מן הרגלים או קודם ראש השנה ויוה"כ בטלה גזרת שלשים ומותר לספר ולכבס בערב יום טוב או בערב יום הכפורים שמקצת היום ככולו ואינו מונה לאחריהם כלום ואם על אביו ועל אמו הוא מתאבל אפילו מתו קודם הרגל שלשים יום אינו מגלח עד שישלח פרע או עד שיגערו בו חבריו ואין הרגלים מפסיקין דבר זה.
- ו** חל ששי שלו בערב הרגל ואין צריך לומר חמישי או שלישי אינו מגלח ולא בטלה ממנו אלא גזירת שבעה בלבד ואינו מותר לרחוץ ולסוך ולעשות דבר עד שיכנס יום טוב ויום טוב מפסיק שאר השבעה ולאחר יום טוב משלים כל שלשים יום מיום המיתה ואסור בהן בכל חמשה דברים.
- ז** חל שביעי שלו להיות בערב הרגל והרי הוא שבת בטלה ממנו גזרת שלשים ומותר לגלח בתוך המועד שהרי אנוס היה ואי אפשר לו לגלח בשבת וכן מגלח אחר עצרת או אחר ראש השנה ויוה"כ שהרי בטלה גזירת שלשים ויש לו לגלח בכל עת שירצה.
- ח** הקובר את מתו בתוך הרגל לא חלה עליו אבילות כלל ואינו נוהג אבילות ברגל אלא לאחר הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג בהן כל דברי אבילות ומונה שלשים מיום הקבורה ונוהג בשאר השלשים בכל גזירות שלשים.
- ט** המקומות שעושין שני ימים טובים מונה השבעה מיום טוב שני האחרון אף על פי שאינו נוהג אבילות הואיל ומדבריהם הוא עולה לו מן המנין ומונה אחריו ששה ימים בלבד ומונה שלשים יום מיום הקבורה כמו שאמרנו.
- י** הקובר את מתו ביום טוב שני שהוא יום טוב האחרון או ביום טוב שני של עצרת נוהג בו אבילות הואיל ויום טוב שני מדבריהם ואבילות יום ראשון של תורה ידחה עשה של דבריהם מפני עשה של תורה אבל אם קבר ביום טוב שני של ראש השנה אינו נוהג בו אבילות ששניהן כיום ארוך הן מטעם שביארנו בהלכות קדוש החדש.
- הלכה פרק יא**
- א** אף על פי שאין אבילות במועד קרוע על מתו במועד וחולץ כתיפו ומברין את האבלים לחם במועד כל אלו בחולו של מועד אבל ביום טוב אפילו ביום טוב שני אין קורעין ולא חולצין ולא מברין.
- ב** אין קורעין במועד ולא חולצין אלא הקרובים שחייבין באבל או הקורע והחולץ על החכם או על אדם כשר או מי שהיה עומד בשעת יציאת נשמה ומברין הכל על החכם במועד לתוך הרחבה כדרך שמברין את האבלים שהכל אבלים עליו.

רמב"ם

ג כשמברין את האבלים במועד אין מברין אלא על מטות זקופות ואין אומרין ברכת אבלים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטריין ואין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד שהמועד אסור בהספד ובתענית וכן אין מלקטים עצמות אביו ואמו במועד שאבל הוא לו ואין צריך לומר שאר קרובים וכן אין מספידין את המת בחנוכה ובפורים ולא בראשי חדשים אבל נוהגין בהן כל דברי אבלות ומותר לספוד לפני חנוכה ופורים ולאחריהן.

ד הנשים במועד מענות אבל לא מטפחות ובראשי חדשים ובחנוכה ובפורים מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה נקבר המת לא מענות ולא מטפחות.

ה אי זהו ענוי שכולן עונות כאחת קינה שאחת אומרת וכולן עונות אחריה שנאמר ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה במה דברים אמורים בשאר העם שמתו אבל תלמיד חכם שמת סופדים אותו במועד ואין צריך לומר בחנוכה ובפורים וראשי חדשים אבל לא ביום טוב שני ואין סופדין אותו בימים אלו אלא בפניו נקבר אסורין בהספד ויום שמועתו כפניו הוא וסופדין אותו אף על פי שהיא רחוקה.

ו לא תעורר אשה על מת שלה שלשים יום קודם לחג כדי שלא יבא החג והם דוים שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום בד"א במת ישן אבל אם מת בתוך שלשים יום סמוך לחג מעוררת.

ז שבעת ימי החתנות הרי הן כרגל ומי שמת לו מת בתוך ימי המשתה אפילו אביו ואמו משלים שבעת ימי השמחה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבלות ומונה השלשים מאחר ימי השמחה.

ח הכין כל צרכי הסעודה ואפה פתו וטבח טבחו כדי שיכנסו לשמחה ומת לו מת קודם שיכנסו לשמחה אם לא נתן מים על גבי בשר מוכר הבשר והפת ונוהג שבעת ימי אבלות ואחר כך נוהג שבעת ימי המשתה ואם נתן מים על גבי בשר שהרי אי אפשר למוכרו מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובוועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבלות וכל אותן הימים נוהג בדברים שבצנעה כשבת לפיכך הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדי שלא ישמש מטתו ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום היו במקום שאפשר למכור הבשר אע"פ שנתן עליו מים מוכר ונוהג אבילות תחלה היו במקום שאי אפשר למכור הבשר אע"פ שלא נתן עליו מים נוהג שבעת ימי המשתה תחלה במה דברים אמורים כשמת אביו של חתן או אמה של כלה שאם יפסידו סעודה זו אין להם מי שיטרח להם אבל אם מת אביה של כלה או אמו של חתן או שאר קרוביהם נוהגין שבעת ימי האבל תחילה ואחר כך תכנס לחופה וינהגו שבעת ימי המשתה.

הלכה פרק יב

א ההספד כבוד המת הוא לפיכך כופין את הירושין ליתן שכר מקוננים והמקוננות וסופדין אותו ואם צוה שלא יספדוהו אין סופדין אותו אבל אם צוה שלא יקבר אין שומעין לו שהקבורה מצוה שנאמר כי קבור תקברנו.

ב כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים וכל המתעצל בהספד אדם כשר ראוי ליקבר בחייו וכל המוריד דמעות על אדם כשר הרי שכרו שמור על כך אצל הקדוש ברוך הוא.

ג אין מניחין ספר תורה על מטתו של חכם ואין משנין אותו ממטה למטה ואין מוציאין מטתו אלא דרך פתחים לא שישלשלוה דרך גגות ובשאר העם מותר לעשות.

ד אין פוחתין משבעה מעמדות למת ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה ואין עושין אלא בקרובים ואין עושין אלא ביום ראשון ובבית הקברות ובמקום שנהגו כיצד עושין במקום שנהגו מעמידין שאר הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל ואומרין לפניהם דברי קינות וכיוצא בהן ואח"כ אומר שבו יקרים שבו ואומר לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין ואחר כך עמדו יקרים עמודו ואומר כשהן עומדין וחוזר ואומר כך שבע פעמים.

ה כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים במקום שנהגו כך עושין לנשים ומספידין הנשים כאנשים בכל מקום אבל אין מניחין מטת האשה ברחוב לעולם שזה גנאי לאשה אלא סמוך למיתתה קבורתה.

ו המלקט עצמות אין אומרים עליהם קינים ונהי ולא ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אבל אומרים עליהן דברי שבח להקב"ה ודברי כבושים.

רמב"ם

ז המפנה ארונו של מת ממקום למקום אם שדרו קיימת עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים ומספידין אותו אף על פי שהעבירוהו לאחר שנים עשר חדש ואם אין שדרו קיימת אין מספידין אותו ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבליים ולא תנחומי אבליים ואלו הן ברכת אבליים דברים שאומרים בבית האבל תנחומי אבליים שאומרים בשורה

ח המלקט עצמות אביו ואמו הרי זה מתאבל עליהן כל היום כולו ולערב אין מתאבל אפילו צרורין לו בסדינו ואין אומרים עליהן קינות

ט אין מספידין את הקטנים וכן כמה שנים יהיה ראוי להספד בני עניים או בני זקנים בני חמש ובני עשירים בני שש אחד זכרים ואחד נקבות.

י תינוק שמת כל שלשים יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ובשני אנשים אבל לא באיש אחד ובשתי נשים מפני הייחוד ואין עומדין עליו בשורה ואין אומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים בן שלשים יום גמורים יוצא בגלוסקמא קטנה הניטלת באגפיים ועומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבליים ותנחומי אבליים בן שנים עשר חדש יוצא במטה.

יא כל היוצא במטה רבים מצהיבין עליו וכל שאינו יוצא במטה אין רבים מצהיבין עליו וכל הניכר לרבים רבים מתעסקין בו וכל שאינו ניכר לרבים אין רבים חייבין להתעסק בו ומקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה יוצאות לפני המטה לאחר המטה יוצאות לאחר המטה.

יב העבדים והשפחות אין מספידין אותן ואין עומדין עליהן בשורה ואין אומרים עליהן ברכת אבליים ותנחומי אבליים אלא אומרים לו כשם שאומרים לו על שורו ועל חמורו המקום ימלא חסרונו.

הלכה פרק יג

א כיצד מנחמין את האבליים אחר שקוברין את המת מתקבצין האבליים ועומדין בצד בית הקברות וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה ואין שורה פחותה מעשרה ואין אבליים מן המנין.

ב האבליים עומדין לשמאל המנחמין וכל המנחמין באין אצל האבליים אחד אחד ואומרים להן תנוחמו מן השמים ואח"כ הולך האבל לביתו וכל יום ויום משבעת ימי אבלות באין בני אדם לנחמו בין שבאו פנים חדשות בין שלא באו.

ג האבל מיסב בראש ואין המנחמין רשאים לישב אלא על גבי קרקע שנאמר וישבו אתו לארץ ואין רשאים לומר דבר עד שיפתח האבל את פיו תחלה שנאמר ואין דובר אליו דבר וכתוב אחרי כן פתח איוב את פיהו וגו' ויען אליפז וכיון שנענע בראשו שוב אין המנחמין רשאים לישב אצלו שלא יטריחוהו יותר מדאי.

ד מת שאין לו אבליים להתנחם באים עשרה בני אדם כשרין ויושבין במקומו כל שבעת ימי האבילות ושאר העם מתקבצין עליהן ואם לא היו שם עשרה קבועין בכל יום ויום מתקבצין עשרה משאר העם ויושבין במקומו.

ה הכל חייבין לעמוד בפני נשיא חוץ מאבל וחולה ולכל העומד מפניו אומר לו שב חוץ מאבל וחולה שמשמע ישב באבלו ישב בחליו.

ו מכבדין ומרביצין בבית האבל ומדיחין קערות וכוסות וקיתונות וצלוחיות ומדליקין את הנרות אבל אין מביאין שם לא את המוגמר ולא את הבשמים.

ז אין מוליכין לבית האבל המאכל שמברין בו לא בכלי כסף ולא בכלי שעם וכיוצא בהן אלא בכלי נסרים של ערבה קלופה וכיוצא בהן שלא לבייש את מי שאין לו ואין משקין בזכוכית לבנה אלא בצבועה שלא לבייש את העניים שאין יינותיהן טובות.

ח אין שותין בבית האבל יתר על עשרה כוסות לכל אחד ואחד שלשה קודם אכילה ושלשה בתוך אכילה וארבעה לאחר אכילה ולא יוסיף שם אשתכר.

ט אין אומרים שמועה והגדה בבית האבל אלא יושבין דוין וכן אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת אבל לעסוק בדברי תורה בפניו או בבית הקברות אסור.

רמב"ם

י אין בוכין על המת יתר משלשה ימים ואין מספידין יתר משבעה בד"א בשאר העם אבל תלמידי חכמים הכל לפי חכמתן ואין בוכין עליהם יותר משלשים יום שאין לנו גדול ממשה רבינו וכתוב ויתמו ימי בכי אבל משה וכן אין מספידין יתר על שנים עשר חדש אין לנו בחכמה גדול מרבינו הקדוש ושנים עשר חדש בלבד נספד וכן חכם שבאה שמועתו לאחר שנים עשר חדש אין סופדין אותו.

יא אל יתקשה אדם על מתו יתר מדאי שנאמר אל תבכו למת ואל תנודו לו כלומר יתר מדאי שזהו מנהגו של עולם והמצער [עצמו יותר] על מנהגו של עולם הרי זה טפש אלא כיצד יעשה שלשה לבכי שבעה להספד שלשים יום לתספורת ולשאר החמשה דברים.

יב כל מי שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים הרי זה אכזרי אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה ואחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה כל שלשה ימים הראשונים יראה את עצמו כאילו חרב מונחת לו על צוארו ומשלשה ועד שבעה [כאילו היא] מונחת בקרן זוית מכאן ואילך [כאילו] עוברת כנגדו בשוק כל זה להכין עצמו ויחזור ויעור משנתו והרי הוא אומר הכיתה אותם ולא חלו מכלל שצריך להקיץ ולחול.

הלכה פרק יד

א מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הקבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור וכן לשמח הכלה והחתן ולסעודם בכל צרכיהם ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחיק בתורה ובמצות.

ב שכר הלוייה מרובה מן הכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכנה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים ולוויים יותר מהכנסתן אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים.

ג כופין ללוייה כדרך שכופין לצדקה ובית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים אפילו המלוה את חברו ארבע אמות יש לו שכר הרבה וכמה שיעור לוייה שחייב אדם בה הרב לתלמיד עד עבודה של עיר והאיש לחבירו עד תחום שבת והתלמיד לרב עד פרסה ואם היה רבו מובהק עד שלש פרסאות.

ד בקור חולים מצוה על הכל אפילו גדול מבקר את הקטן ומבקרין הרבה פעמים ביום וכל המוסיף משובח ובלבד שלא יטריח וכל המבקר את החולה כאילו נטל חלק מחליו והקל מעליו וכל שאינו מבקר כאילו שופך דמים.

ה אין מבקרין את החולה אלא מיום שלישי והלאה ואם קפץ עליו החולי והכביד מבקרין אותו מיד ואין מבקרין את החולה לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא בשלש אחרונות מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה ואין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש מפני שהבקור קשה להן.

ו הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו אלא מתעטף ויושב למטה ממראשותיו ומבקש עליו רחמים ויוצא.

ז יראה לי שנחמת אבלים קודם לבקור חולים שנחום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים.

ח מי שהיה לפניו מת וכלה מניח את הכלה ומתעסק עם המת וכן הוא אומר לב חכמים בבית אבל וגו' מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך מעבירין את המת מלפני הכלה וזה וזה עוברין מלפני המלך.

ט מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה במה דברים אמורים בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין וכל שאין מתעסקין בתורה חייבין להתעסק עמו.

י מת אחד בעיר כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו ואם יש לו מי שיתעסק בצרכיו מותרין.

יא תלמיד חכם שמת אפילו היו עמו עד ששים רבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו היו ששים רבוא אין מבטלין ואם היה מלמד לאחרים אין לו שיעור אלא מבטלין הכל להוצאתו.

רמב"ם

קוברין מתי עכו"ם ומנחמין אביליהם ומבקרין חוליהם מפני דרכי שלום.

יב

בתי הקברות אסורין בהנאה כיצד אין אוכלין בהן ואין שותין בהן ואין עושין בהן מלאכה ולא קורין בהן ולא שונין בהן כללו של דבר אין ניאותין בהן ולא נוהגין בהן קלות ראש לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בידו וספר תורה בזרועו ולא יתפלל שם וברחוק ארבע אמות מותר.

יג

המוליך עצמות ממקום למקום לא יתנם בדיסקיא ויניחם על גבי חמורו וירכב עליהם מפני שנוהג בהן מנהג בזיון ואם היה מתיירא מפני הגנבים ומפני הליסטים מותר.

יד

אין מפנין את המת מקבר לקבר אפילו מבזוי למכובד ואם היה בתוך שדהו מפנהו אפילו ממכובד לבזוי.

טו

אין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים כאחד שבזיון הוא וקטן הישן עם אמו נקבר עמה.

טז

עפר הקבר אינו אסור בהנאה שאין קרקע עולם נאסרת אבל קבר הבניין אסור בהנאה.

יז

הבונה קבר למת לא נאסר עד שיכנס בו המת ואפילו הטיל בו נפל נאסר בהנאה.

יח

נפש שנעשה לשם חי ושם בו המת והוסיף בו דימוס אחר לשם המת אע"פ שפנה המת הכל אסור בהנאה ואם הכיר את התוספת חולץ אותה והשאר מותר נעשה לשם המת כיון שהוטל בו המת נאסר אע"פ שפנהו.

יט

הבונה קבר לאביו והלך וקברו בקבר אחר הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית והקבר הזה אסור בהנאה מפני כבוד אביו.

כ

המת אסור בהנאה כולו חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו וכן ארונו וכל תכריכיו אסורין בהנאה אבל כלים המוכנים לתכריך לא נאסרו בהנאה אפילו ארג בגד למת לא נאסר עד שיגיע במטה הנקברת עמו שאין ההזמנה אוסרת.

כא

כל הכלים שזרקין על המת על המטה הנקברת עמו אסורין בהנאה שלא יתחלפו בתכריכין.

כב

היו אביו ואמו מזרקין כלים בחמתן על המת מצוה על אחרים להצילן ואם הגיעו למטה הנקברת עמו אין מצילין אותן.

כג

מלמדין את האדם שלא יהא חבלן ולא יפסיד את הכלים וישליכם לחבלה מוטב לתתם לעניים ואל ישליכם לרמה ותולעה וכל המרבה כלים על המת עובר בלא תשחית.

כד

מלך שמת עוקרין סוס שהיה רוכב עליו ועגלה שהיתה מושכת בקרון שהיה יושב בו מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה מקום שאין עושה אותה טריפה ומושיבין ישיבה על קברו שבעה ימים שנאמר וכבוד עשו לו במותו זה שהושיבו לו ישיבה על קברו ונשיא שמת אין מבטלין ישיבתו יתר על שלשים יום.

כה

מלך או נשיא שמת יש להן לשרוף מטתו וכל כלי תשמישו ואין בזה דרך האמורי ולא משום השחתה שנאמר בשלום תמות ובמשרפות אבותיך הראשונים ישרפו לך.

כו